Stamvader: Jan Vorster (Hans Förster)

Aankoms en herkoms van Jan Vorster

Met sy aankoms was Mouritz Pasques (1714-1724) destyds goewerneur aan die Kaap. Op die huurleen ooreenkoms wat ds. Petrus van Aken van die Paarl-Drakensteingemeente onderteken het, met die goewerneur, om Jan as boukneg te huurleen, is sy naam as Hans Förster van Bern aangegee. In die Kaap het sy naam egter die Hollandse vorm, as Jan Vorster ondergaan.

Dit is nie bekend wanneer Jan uit Bern (Switserland) na Nederland vertrek het nie, om hom by die Vereenigde Oostindische Compagnie (VOC), ook bekend as die Hollandse Oos-Indiese Kompanjie (HOIK), as matroos aan te sluit. Ten einde om vrye passaat na die Kaap te kon verkry moes hy eers as matroos vir die Kompanjie vir ‘n sekere tydperk in diens wees. Baie ander voornemende Duitse emigrante na die Kaap het dan ook in die 18de eeu, eers as soldate of matrose by die VOC in diens getree. As ‘n Duitssprekende moes hy in diens van die VOC natuurlik leer om Hollands te verstaan en te praat. As Lutheraan moes hy hier in die Kaap lidmaat van die Gereformeerde Kerk word, om sodoende op die wyse, soos ander Duitse emigrante, in die Holland-sprekende gemeenskap opgeneem te kan word.

Kinders van Jan en Elizabeth Lubbe

Aletta (b1), hul oudste kind, is op 2 April 1722 op Stellenbosch gedoop. Ds. H. Beck was destyds predikant van die gemeente. Met haar doop het haar ma Elisabeth se broer (b3) Hendrik as getuie opgetree. Hendrik Lubbe, Elisabeth se broer het heel moontlik destyds in die Stellenbosch-gemeente gewoon en is dit miskien die rede waarom die doop van Aletta op Stellenbosch en nie in die Paarl plaasgevind het nie. Sy is waarskynlik na haar ma (Elisabeth) se suster b2 Aletta vernoem. Elisabeth se ouers het hul laaste kind in 1713 gedoop en dis moontlik dat hulle nie meer in 1722 geleef het nie.

Jan en Elisabeth se dogter Aletta is op 25 November 1742 in die Paarl met Pieter Gous getroud en so het sy een van die stammoeders van die Gous familie in Suid-Afrika geword.

Jan (b2), die tweede kind, is op 17 September 1724 in Kaapstad gedoop en daar het geen getuie geteken nie. Omdat die doop in Kaapstad plaasgevind het, kan dit wees dat Jan na sy dienskontrak met heemraad S.W. van der Merwe in 1724, uitgedien is, hom as messelaar in Kaapstad of in die omgewing gevestig het. Die seuntjie Jan het sy pa Jan se naam gekry; dit mag ook wees dat Jan se pa ook Hans (Jan) genoem is. Die seun Jan is blykbaar jonk

oorlede want daar is verder niks van hom bekend nie.
Barend (b3), die derde kind, is ook in Kaapstad op 1 Desember 1726 gedoop. Ds. H. Beck was toe daar predikant. By sy doop word ook geen getuies genoem nie. Hy is na sy oupa (moederskant) Barend Lubbe vernoem. Elisabeth se Lubbe-familie het heel moontlik destyds te vêr van Kaapstad af gewoon om die doop te kon bywoon. Barend het die tweede stamvader van die Vorsters geword.

Eggenoot van Jan Vorster

Tydens Jan se verblyf as messelaar in die Paarl (1718-1724) het hy geleentheid gehad om kennis te maak met die ongetroude jong vroulike lidmate van die gemeente. Die lidmate van die Paarl-Drakenstein kerk het hoofsaaklik uit Franse Hugenote en hul getroue kinders bestaan. Jan met sy Duitse afkoms het natuurlik nie tuis onder hierdie lidmate met hul Franse kultuur en gebruike gevoel nie. Vir hulle sou hy ook nie so maklik aanvaarbaar gewees het nie. Onder hierdie gemeente was daar ook ‘n paar vryburgers wat nie van Franse herkoms was nie, soos bv. die Lubbe-gesin. Die stamvader Barend Lubbe (Berndt Lubbe) het ongeveerd 1721 uit Nederland aan die Kaap gekom. Hy was ongetwyfeld nie van Nederlandse herkoms nie - heel moontlik het hy of sy ouers oorspronklik van Duitsland, Oostenryk of selfs Switserland gekom. Jan het gevolglik maklik by die Lubbe-gesin aansluiting gevind. Hoe dit ookal sy, Jan Vorster is omstreeks 1721 met Elisabeth, gedoop 6 Augustus 1702, die vierde kind van Barend Lubbe en Jacoba Brandenberg, getroud. Jan en Elisabeth se eerste kind Aletta is op 2 April 1722 gedoop. Hulle juiste huweliksdatum kan ongelukkig nie vasgestel word nie omdat die huweliksregisters van die Paarl-Drakenstein kerk vir die jare 1721 tot 1724 verlore gegaan het. Die huweliksbevestiging is heel waarskynlik deur ds. Petrus van Aken waargeneem. Jan was destyds nog in diens van die Kompanjie en aan heemraad S.W. van der Merwe as messelaar uitgehuur (1720-1724) en hy het waarskynlik ook huisvesting aan Jan en Elisabeth verskaf.

Sterf datum van Jan Vorster?

Die juiste sterfdatum, asook waar hy oorlede en begrawe is, is onbekend. Hy is heel waarskynlik in Kaapstad of in die omgewing oorlede en daar begrawe.
Sy sterfdatum kan by benadering wel bereken word. Sy weduwee, Elisabeth Lubbe, het op 1 April 1730 ‘n dogter met die naam van Elisabeth Bruyns in die Paarl gedoop. Op die doops register van Elisabeth Bruyns is geskryf “de vader onbekend”. Sy laaste seun, Barend, is gedoop op 1 Desember 1726.

Dus, daar kan slegs afgelei word dat hy moontlik tussen 1927 en 1729 oorlede is.

Vryburgerskap van Jan Vorster

Terwyl Jan in 1723 nog aan heemraad Schalk Willem van der Merwe uitgehuur is, het hy by die goewerneur Mouritz Pasques aansoek gedoen om hom "met het burgerschap deeser Colonie te begunstigen" ten einde sy beroep as messelaar te kan beoefen. Sy aansoek is op 21 Desember 1723 deur die Politieke Raad goedgekeur. Dit is nie bekend waar en by wie hy as vryburger messelwerk in verband met die oprigting van geboue, verrig het nie na die verstryking van sy dienskontrak met S.W. van der Merwe in 1724.

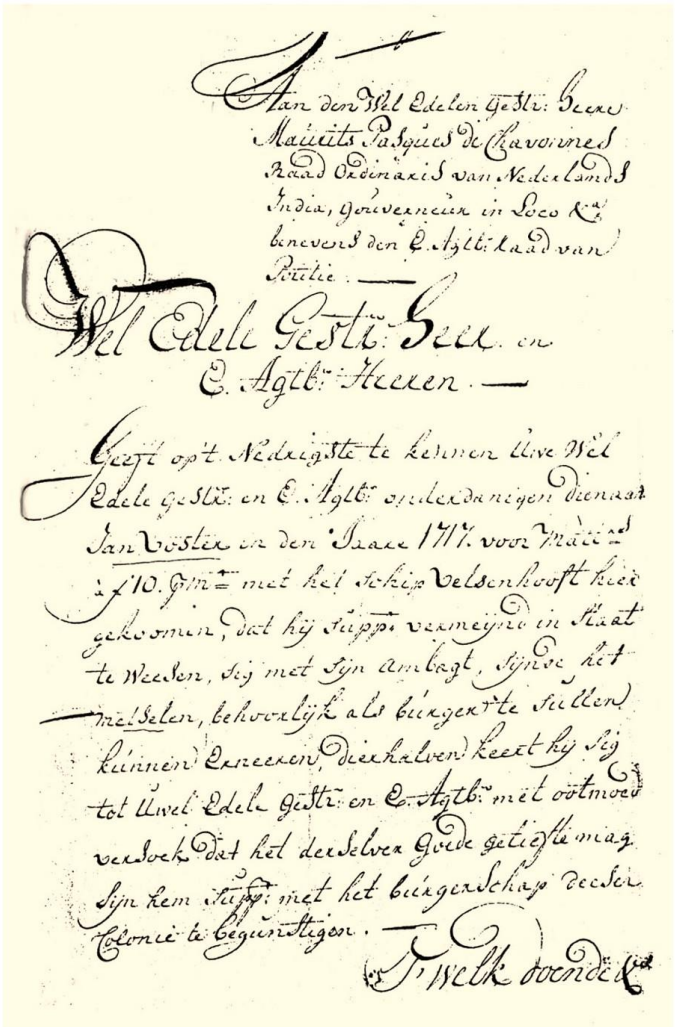

Aan den Wel Edelen Gestr: Heere
Maurits Pasques de Chavonnes
Raad Ordinaris van Nederlands
India, Gouverneur in Loco &c.
benevens den E. Agtb: Raad van
Politie. —

Wel Edele Gestr: Heer en
E. Agtb: Heeren. —

Geeft op't Nedrigste te kennen Uwe Wel
Edele Gestr: en E. Agtb: onderdanigen dienaar
Jan Voster en den Jaare 1717. voor Mattr
à f 10. p m: met het schip Velsenhooft hier
gekoomen, dat hij Supp: vermeynd in staat
te Weesen, sig met sijn ambagt, sijnde het
metselen, behoorlijk als burger te sullen
kunnen Erneeren, dierhalven keert hij sig
tot Uwel Edele Gestr: en E. Agtb: met ootmoed
versoek dat het derselver Goede gelieffte mag
sijn hem Supp: met het burgerschap deeser
Colonie te begunstigen. —

T'welk doende &c.

Beroep en lone van Jan Vorster

Toe Jan in 1716 by die VOC as matroos in diens getree het, was sy beroep of ambag ‘n messelaar. Dit is nie bekend waar hy sy opleiding as messelaar ontvang het nie. Miskien was sy pa ook ‘n messelaar en het hy die ambag by sy pa geleer of hy kan ook in Switserland by ‘n ander messelaar in diens gewees het. Daar het destyds gildes van verskillende professies in Europa bestaan. Op 7 Julie 1718 het ds. Petrus van Aken van die Paarl-Drakenstein-gemeente vir Jan kontraktueel van die Kompanjie gehuurleen as boukneg om met die bouwerk van ‘n nuwe kerkgebou in die Paarl as boukneg behulpsaam te wees. Op 6 Junie 1719 is die huurooreenkoms vir ‘n verdere jaar verleng en is dit op 22 Junie 1720 beëindig toe die kerkgebou voltooi is. Hierdie gebou is tot in 1805 (meer as 80 jaar) as kerk gebruik toe dit vervang is met die huidige bekende Strooidakkerk van die Noorder Paarlgemeente.

Die eerste werk wat Jan, behalwe as matroos van die Kompanjie, in die Kaap verrig het was om as messelaar met die oprigting van ‘n kerkgebou behulpsaam te wees. In die kerkraadsnotule van die Paarl gemeente word na Jan Vorster slegs verwys as Jan die messelaar.

Vanaf 22 Junie 1720 tot 1724 het heemraad (b2) Schalk Willem van der Merwe weer vir Jan as boukneg (messelaar) by die Kompanjie gehuurleen. As gevolg van die ernstige behoefte aan geskikte en betroubare arbeiders wat die vryburgers vanaf die begin af ondervind het was die Kompanjie gedurende sy hele bewindstyd bereid gewees om van sy amptenare, meestal soldate en matrose, aan die vryburgers te huurleen, waardeur die Kompanjie ook heelwat op hul soldy bespaar het. Baie van hierdie “bouknegte” het na die afloop van hul dienskontrak met die Kompanjie aansoek om vry-burgerskap gedoen. Die volgende is Jan se lone wat hy ontvang het gedurende sy kontrak tydperk by die Paarl-Drakenstein-gemeente.

1718

1 September: 15 rds

1 Oktober: 15 rds

1 November 15 rds

4 Desember 15 rds

31 Desember 15 rds

1719

31 Januarie 15 rds
28 Februarie 15 rds
30 April 21 rds
31 Mei 15 rds
30 September 15 rds
30 November 15 rds
31 Desember 15 rds

1720
31 Januarie 15 rds
29 Februarie 15 rds
31 Maart 15 rds
30 April 15 rds
31 Mei 15 rds

Ryksdaalders (rds) is die naam van 'n geldstuk, ca. 1500 in Duitsland in gebruik geneem, toe die aanmunting deur rykswet algemeen toegestaan is; die benaming daalder is in die omgang gebruik. As Bourgondiese kruis-Ryksdaalder is dit in 1567 in Nederland ingevoer. Dit het die belangrikste silwermuntstuk in Nederland geword met 'n waarde van twee en halwe gulde, te onderskei van die daalder gelyk aan een en 'n halwe gulde. Die Nederlandse Ryksdaalder is in 1659 vervang deur 'n ligter muntstuk ook twee en 'n half gulde, en sedert 1969 bestaan die stuk uit nikkel. Vroeër van die Kaap en later in S.A. tot by desimalisasie was 'n silwermuntstuk van een sjieling en ses pennies (15 sent) in gebruik wat riksdaalder of daalder genoem is.

Jan word nie getoon in rol VC41 wat die dienslui van die VOK vir die periodes 1717, 1718 en 1719 toon nie.
Op 16 Julie 1717 maak die "matroos Hans Voster van Bern" en Cornelis Leendert Hutspot, `n Meester Messelaar, `n kontrak waarin Hans vir Cornelis vir `n periode van een jaar sal werk as "messelaarsknecht" teen `n vergoeding van 12 Caroli Gulden en 20 Pfennings per maand.
Op 7 Julie 1718 maak die "matroos Hans Vorster van Bern" en Petrus van Aken, " bedienaar der Goddelijke Woordt" `n kontrak waarin Jan "als metselaar" sal werk vir `n periode van een jaar, teen vergoeding van 15 Gulde. Op 6 Junie 1719 word die kontrak hernu vir een

jaar.Op 22 Junie is die kontrak voltooi, en Jan getuig dan ook so voor Swellengrebel. Jan was betrokke as messelaar by die bou van die oorspronklike strooidak kerk in die Paarl. In Sept 1720 word hy 100 Riksdalers betaal vir reparasiewerk nadat die noordelike gewel van die kerk inmekaar geval het.
Die eerste steen van die kerk is gelê op 6 Sept 1718. Teen 7 April 1720 was die werk al so ver gevorder dat besluit is om die kerk op 2 Junie 1720 te begin gebruik. Die kerkgrootte was 80 voet x 40 voet.
Op 22 Junie 1720 maak "Johannes Foster" en Heemraad Schalk Willemz van der Merwe `n kontrak vir een jaar , teen vergoeding van 12 Gulde. Die kontrak word verleng (elke keer vir een jaar) op3 Junie 1721, 29 Mei 1722 en 24 Mei 1723.

Elizabeth Lubbe, weduwee van Jan Vorster

Die geskiedenis van Elisabeth Lubbe, Jan se weduwee is eintlik ‘n tragiese verhaal.
Sy is gedoop in Stellenbosch op 6 Augustus 1702 . In Tulbagh se doodsregister is dit aangeteken “oorlede op 13 Maart 1770, Elisabeth Lubbe, weduwee Vorster " Dit word vermoed dat sy binne die Kerk op Tulbagh begrawe is. Daar is egter geen rekords nie. Sy is die vierde kind van Barend Lubbe (Lobe) en Elisabeth Brandenburg. In die doopregister van die Paarl-gemeente is kort en saaklik opgeteken dat Elisabeth Lubbe op 1 April 1730 ‘n dogter gedoop het met die naam van Elisabeth Bruyns en dat die vader onbekend is. Hiervan kan afgelei word dat dit moontlik ‘n buite egtelike kind was en dat die vader ‘n Bruyns was. Ander afleidings kan natuurlik ook deur die leser gemaak en geinterperteer word. Hierdie dogter Elisabeth Bruyns is op 20 Maart 1748 op Roodezand (Tulbagh) getroud met Matthys Taute van Oldenburg, gebore in 1704. Hy het in 1734 as soldaat in die Kaap aangekom en was later ‘n boukneg en onderwyser. Hul eerste kind Elisabeth is op 23 Maart 1749 op Roodezand gedoop en die moeder se naam word as Elisabeth Vorster en nie as Elisabeth Bruyns aangeteken, maar met die doop van die ander Taute kinders word die moeder wel as Elisabeth Bruyns aangegee. Hierdie dogter Elisabeth Bruyns, dogter van Elisabeth Lubbe, weduwee van Jan Vorster, het die stammoeder van die Taute familie in Suid-Afrika geword. Van die latere lewe van Elisabeth Lubbe is min bekend. Sy het blykbaar tot haar dood op 13 Maart 1770 op Roodezand (Tulbagh) as die weduwee van Jan Vorster gewoon. Haar Lubbe familie het haar die misstap wat sy na Jan Vorster se dood begaan het, blykbaar vergewe. So het sy saam met hulle baie keer as getuie opgetree by die doop van haar seun Barend se kinders op Roodezand.

Slotopmerking: Jan Vorster

Die stamvader Jan Vorster is in baie opsigte ‘n geheimsinnige persoon omdat daar so min informasie van hom bekend is. Sy geboorte of doopdatum, die name van sy ouers, sy huweliks asook sy sterfdatum is onder andere tot op hede nog onbekend.

Hy het blykbaar min formele opvoeding ontvang aangesien sy handtekening op die huurleenkontrak met ds. P. van Aken onduidelik is. Waar en by wie hy sy opleiding as messelaar ontvang het is ook onbekend. Aan die Kaap kon hy nie lank sy beroep as messelaar beoefen nie, slegs vanaf 1718 tot en met sy dood (1726 -1729), d.w.s. ongeveer tien jaar. Sy eerste messelaarswerk en waarvoor hy altyd die meeste onthou sal word, is die twee jaar 1718 -1720 terwyl hy behulpsaam was met die oprigting van die kerkgebou van die Paarl-Drakenstein gemeente.

Met sy messelaarswerk, wat hy net ‘n paar jaar as vryburger kon beoefen het, het hy blykbaar miskien net genoeg verdien om aan die primêre behoeftes van sy gesin te voorsien. Dit kan dus afgelei word dat hy eintlik maar ‘n armoedige bestaan gevoer het, en gevolglik geen boedel of enige besitting met sy dood nagelaat het nie. Met sy afsterwe het hy sy weduwee met drie jong kinders onversorg agtergelaat. Miskien het haar familie so vêr as moontlik aan haar hulp verskaf, omrede Jan geen familie aan die Kaap gehad het nie. Dit moes vir sy weduwee uiters moeilik gewees het om die drie klein kinders te versorg en later het ‘n vierde bygekom.